

MEŠNI GVANT MOJEGA PRADEDA

Lovro REPIČ, 9. a razred, Osnovne šole Benedikt

»Slovenske gorice – kako ste vendar lepe! Hribček za hribčkom se dviga iz tal, zgleda kakor bi bili tu strnjeni valovi morja, ki je odteklo pred davnimi časi... Vsak kraj v Slovenskih goricah ponudi kaj lepega in dobrega – za oko, za veselje, za želodec, za dobro počutje, za prelepe spomine«, so zapisali naši predniki.

In prav gotovo Slovenske gorice nosijo seboj tudi svojo zgodovino in svojo pot oblačil.

V tem prispevku želim predstaviti izdelavo praznične moške obleke, ki jih je nosil moj praded, ki je živel v teh Slovenskih goricah. V letih med drugo svetovno vojno in po njej so si ljudje le s težavo privoščili nove obleke. Le-te so si dali delati ob posebnih priložnostih in jih nato nosili v glavnem ob nedeljah k maši, ob pogrebih in gostijah. Sprva so jim obleke šivali vaški krojači, redko tudi šivilje. Po letu 1960 pa se je šivanje doma oz. v zasebnih delavnicah zelo hitro opuščalo, saj je začela prevladovati industrijska izdelava oblek, ki so si jo lahko ljudje kupili v trgovini.

Iz literature lahko izvemo, da so nekateri krojači že med svetovnjima vojnama šivali le na svojem domu, naročniki pa so hodili merit obleko k njim. Vse delo je potekalo pretežno ročno. Pri izdelavi moškega suknjiča so bili postopki: merjenje, krojenje, šivanje - ročna opravila.

V zadnjih desetletjih so zato postali zasebni krojači vedno bolj redki in pričevanja o nekdanjih krojačih, ki so še hodili šivat na dom, v štero, so zelo redka. K sreči v moji neposredni bližini še vedno živi krojač g. Franc Vogrin, ki je bil rojen leta 1941. Po osnovni šoli se je v letih 1956 – 1959 v Gornji Radgoni izučil za krojača in kasneje med leti 1969 in 1973 izpopolnjeval še v Modelarski šoli v Mariboru. Nekaj časa je delal pri zasebnem krojaču, nato pa je služboval v podjetju Konfekcija v Mariboru in v Modni modelarski šoli v Mariboru. Sedaj je v pokoju in še vedno rad kroji ter šiva in to na šivalni stroj znamke Singer iz leta 1965.

Kakšna je bila moda moških oblek v času mojega praded?

Proti koncu 19. stoletja in v prvih dveh desetletjih 20. stoletja so bile moške praznje obleke narejene tako, kot je v glavnem še danes v navadi, iz enobarvnega temnega, predvsem črnega, sivega, pa tudi rjavega in modrega volnenega ali polvonenega blaga. Še iz srede 19. stoletja so ponekod ostali priljubljeni pisani, pa tudi enobarvni žametni telovniki, predvsem zelene, črne, rjave in modre barve. Praznje srajce so bile praviloma krojene iz belega bombažnega platna. Klobuk s srednjevisokim oglavjem ter ožjimi ali širšimi krajci je spadal k delovni in praznji obleki. Med oblačilnimi dodatki sta si kravata in šal postopoma utirala pot pred prvo svetovno vojno. V drugi polovici 19. stoletja se je poleg fraka, pojavil še žaket s spredaj zaobljenimi robovi. Hlače so imele običajno dolžino in so se proti gležnjem rahlo ožile. Proti koncu 19. stoletja je suknjič postal udobnejši z enorednim ali dvorednim zapenjanjem. Srajca je bila narejena iz navadnega bombaža, nanjo so pripenjali poškrabljene ovratnike, zapestnike in oprsje. K fraku se je nosila srajca s stoječim ovratnikom z zavihki. Okoli vratu so zavezovali ozek trak, metuljček ali bolj ugledno svileno kravato.

In kako je moj praded prišel do svojega mešnega gvanta?

Po ustnem izročilu, ki mi ga je povedal Franc Vogrin, je postopek izdelave moške obleke bil naslednji: Ko je prišel krojač k naročniku obleke, kar je bila navada v teh krajih nekje do konca druge svetovne vojne, je najprej izrazil željo kakšno obleko si želi. Tako so se moški lahko odločali za obleke s suknjiči, ki so imeli enega, dva ali tri gumbе in enoredno zapiranje ali pa enako število gumbov in dvoredno zapiranje. Po izboru modela so se vzele mere za novo obleko. Krojač je najprej izmeril dolžino hrbta, to je dolžina od vratu do pasu in nato od vratu do konca predvidene dolžine suknjiča. Sledila je širina hrbta, ki se je izmerila v področju pleč. Nato se je izmerila širina ramen, to je razdalja od vratu do konca ramena. Dolžina rokava, to je dolžina od ramena do zapestja. Potem sta se izmerila še obseg prsi, ki se je meril pod pazduhami in obseg bokov t.i. bočni obseg.

Sledila je izdelava kroja. Prvo se je izrisal kroj na papir po dejanski velikosti, nato se je papir izrezal. Izrezane dele je položil na blago in jih izrisal s krojaško kredo. Po izrisu je izrezal dele blaga. Sledilo je jačanje delov blaga na nekaterih kosih kot npr. na koncu rokava, ovratniku, na prsnem delu. To se je naredilo s posebnim lepilom in likalnikom. Po utrjevanju je sledilo šivanje. Najprej se je zašil prsni del, nato stranski deli, potem sprednji šiv rokava, srednji šiv zadnjega dela do razporka ali do konca. Ko je bilo to šivanje končano so se morali šivi zlikati. Po likanju se je vstavilo trdilo, ki je na sprednjem delu suknjiča. Potem je krojač vse dele sestavil in jih spojil s hefto. Po izdelavi suknjiča so se izdelale še hlače.

Po heftanju je sledila prva proba. Pri prvi probi je krojač preveril kako obleka pristoji naročniku. Spremembe je označil z bucikami ali kredo. Proba je pokazala ali je potrebno obleko zdaljšati ali skrajšati, zožati ali razširiti. Po probi je ločil rokavne šive na ramenih, ločil prednji in zadnji del suknjiča. Nato je spremembe popravil ob šivih, kjer je blago odrezal ali podšil oz. prišil. Po prvi probi je sledila še izdelava žepov, fazon, ovratnika na koncu pa še podlage.

Sledila je druga proba, kjer so se popravili minimalni detajli in sledilo je dokončno šivanje obleke. Ko je bila obleka zašita so se izdelale še gumbnice in prišil ovratnik. Na koncu se je obleka še zlikala.

Tako, obleka mojega pradeda je bila narejena in praded je lahko odšel k nedeljski maši, k dohtarju ali v mesto. Skrbno je čuval obleko, saj je bila več ali manj edina obleka, ki jo je imel za tako imenovane boljše priložnosti in ker so ljudje takrat hodili večinoma le k maši, so jo tudi imenovali »mešni gvant«.

Tako je bilo, ko je bil praded še mlad. Z leti pa se je spreminjal standard življenja, s tem način oblačenja in tudi moška moda. Tako tudi moj praded v jeseni svojega življenja ni več hodil h krojaču, ampak v trgovino in si tam kupil obleko, ki pa je ni uporabljal samo kot »mešni gvant«.

Sedaj me pa zanima: kako se bo spreminjala moda in kakšno obleko bo nosil moj pravnuk???

Literatura:

1. Franc VOGRIN; roj. 1941, Štajngrova, 23.9.2018
2. Heribert SAMUDA; Tehnologija konfekcije; Modna modelarska šola Maribor, Maribor, 1975
3. <http://citymagazine.si/clanek/preverite-kako-se-je-moska-obleka-spreminjala-skozi-cas/suits-hanging/>, 21.9.2018
4. Lea PISANI; Obleka – kaj, kdaj, kako; L. Pisani (samozal.); Ljubljana, 2011
5. Marija MARKOVIČ; Obleka predela človeka : oblačilna kultura v kmečkem okolju na severu in jugovzhodu Štajerske od 18. do 20. stoletja; Litera; Maribor, 2007